

ዘመነ ስድነትን ሞራል-አልባነትን

አማኑኤል ሳህለ

አብዛ ዓለም አብ ምዕባለ ሕብረተሰብ ሓድሽ ነገር የልቦን፡ ሓድሽ አገባብ ግን አሎ። ኩሉ አቅዲሙ ዝነበረ እዩ፡ ኪደጋገም ድማ ይነብር፡ ኪደጋገም ከሎ ግን እናማዕበለ እዩ ዚኸይድ (spiraling upward)። መንግስታትን ግዝአታትን በቅላን ዓብዮን አሪገን ጠፊአን። እተፈላለዩ ህዝብታት ተንሲእም አስፋሕፊሖም ጨቀኑም፡ ከም ሰቦም ድማ ሓሊፎምን። አብ ኩሉ ዘበናት፡ ጨቆንትን ሓረድትን መራሕቲ ነይሮም እዮም። አብ ግዜ መንግስቲ ሮማ፡ ኔሮን ካሊጉላን ብሰብ ተላጊጾም ሓሊፎም። አብዚ ግዜና ድማ ከም ሂትለርን ሙሶሊንን ዝመሰሉ ውልቀመለኸቲ፡ ብሃገርን ብህዝብን ተጻዊቶም ከይዶም።

ግዝአት እንግሊዝ፡ ንህዝብታትን ሃገራትን ሓማሚሱ ሓሊፉ። ግዝአት አመሪካ ድማ አብ ኩሉ ኩርናዓት ዓለም፡ ናዕብን ሽብርን የስፍን አሎ። ከምቲ ቀደም፡ ጸሓይ አብ ግዝአት እንግሊዝ አይትግርብን እያ ዚብሃል ዝነበረ፡ አብዚ እዋንዚ ድማ ጸሓይ አብ ልዕሊ ወትሃደራት አመሪካ አይትግርብን እያ ይብሃል አሎ። አብ ኩሉ ጉዳያት እንዳማቶም ጠብሎቕሎቕን ትሙስሙስን ኪብሉ ስለ ዚውዕሉ። አብዚ ጽሑፍዚ፡ ሕማቕ ዘመን ክብል ከሎኹ፡ ናይ ሞራልን ጭውነትን ርዝነትን ምውዳቕ ማለተይ እዩ። አብ ከምዚ ዝበለ ዘመናትዚ ድማ ምስቲ ስድነትን ጭውነት-አልባነትን ዝወሃሃዱ መራሕቲ መንግስታትን፡ መራሕቲ ሃይማኖታትን ይፍጠሩ እዮም። ሕማቕ ዘመንሲ በዓል ጋዕዳ አለዎ ተባሂሉ እዩ።

ቅድሚያ ምቕጻለይ ግን ሓደ ነገር አሎ ኪጥቀስ ዘለዎ፡ ንሱ ድማ፡ እቲ ናይ ሞራልን ጭውነትን ውድቀት፡ ናይቶም መራሕቲ ዘይኮነስ ናይቲ ህዝቢ ጌርካ ምርኣዩ ሓቅን አገዳስን ከም ዝኾነ ምእማን እዩ። ሰራሕቲ ቀተልትና፡ መልመልቲ መዋረድትና፡ ሃነጽቲ አጥፋእትና፡ ደኮንቲ ሸየጥትና፡ ንሕና ባዕልና ኢና። አብ ሕማቕ መሬት፡ እሾኸን ተኸርባን ይበቀላል። አብ ጽቡቕ መሬት ግን ሳግላን ሸላንን ይበቀላል። ቀደም፡ እቲ ስድነት ብአዚዩ ውሑድ መጠን አብ ገጠራት፡ እናበዝሐ አብ ከተማታት፡ እናወሰኸ አብ ዞባታት ጥራይ እዩ ዚረክ ነይሩ። አብዚ ዘመንና፡ ማለት፡ አብዚ ዓለም ከም ቁሸት ተጠቕሊላትሉ ዘላ ዘመን ግን፡ እቲ ሞራላውን ስነምግባራውን ውድቀት ንዓለምና ዓትዲቲ ዝሓዛ ይመስል (democratisation of immorality)።

አብዚ እዋንዚ፡ ወድሰብ ብዛዕባ ግሎባላዊ መቐት፡ ብዛዕባ አዩራውን ማያውን ብከላ፡ ብዛዕባ ምጥፋእ እንሳታት ዘገዳም፡ ብዛዕባ ምስፋን እተፈላለዩ ባልዓትን ባክተርያታትን ቫይሩሳትን ይዛረብን ይጭነቕን አሎ። ብዛዕባ ስነምግባራዊ ውድቀት፡ ብዛዕባ ክልተ-መልሓስት፡ ብዛዕባቲ ግሎባላዊ ሃርገፍገፍን ንዓይ ይጥግመንን ሓዙ ዝመጽእ ዘሎ ናይ አእምሮ ሕማም ግን፡ ገና ኪዛረብ አይጀመረን። እቲ ንዓለም ከብርሳ ተቐሪቡን አብ ልዕሊአ ዚዝምቢ ዘሎን መዓት ግን፡ ናይ አዩር ለውጢ ወይ ናይ እንሰሳታት ምጥፋእን ብከላን ዘይኮነስ፡ ናይ ወድሰብ ገደብ ዘይብሉ ብልሽውናን፡ ኢሞራላዊ አተሓሳስባን ስዲ አካይዳን እዩ።

አብ ገጠር ዚቐመጡ ህዝቢ፡ ብዙሕ ምሕሳውን ምስራቕን ዝሙትን ካልእ ስድነትን ኣየዘውትሩን እዮም። ነቲ ሃይማኖትውን ብግሩህ ልብን ብፈሪሃ እግዚአብሔርን ብቐኑዕ መንፈስን እዮም ዚኸተሉዎ። እቲ ገጠር ናብ ከተማ ኣብ ዚልወጠሉ ግዜ ግን፡ ሰረቕቲ ይቐልቀሉ፡ ሓሰውቲ ኪህቡትሙ ይጅምሩ፡ ስድታት ኣብ ናይ ስልጣን ኮረሻ ይውጥሑ፡ ዕዋላታት ሃገር የካይዱ፡ ሃይማኖት ድማ ናይ ኣምሰሉነት መንፈሳዊ ካባ ለቢሱ ምስቶም ሰረቕታትን ሓሰውትን ናይ ስልጣን ህሩፋትን ኪጎግዝ ይጅምር። ካብኡ ሓሊፉ፡ እቲ ከተማ ናብ መትሮፖሊታን (ናብቲ ኩሉ ናይቲ ሃገር ብሄርን ወጻኢተኛታትን ዚቐመጠ ከተማ) ምስ ተለወጠ፣ ሰረቕቲ፡ ቀንዲ መራሕቲ፣ ሓሰውቲ፡ ወነንቲ ዘይተአደነ ሃብቲ፣ ዘመውትን ቀጠፍትን ድማ ሓለፍቲ ሃገራትን ዘባታትን ይኾኑ። ሃይማኖት ድማ ምስ ማፍያታት መንግስትን ምስ ሰለይቲ ትካላትን ብምትሕብባርን ምስ ኣስፋሕፋሕቲ መደባት ብምምሽጣርን ኣዕናዊ መደባቱ የካይድ።

ብድሕርዚ፡ ዓለም ብግሎባላውነት ኣብ ሓደ ቁጠባዊ ዞባ ኣብ እትልወጠሉ ግዜ፡ እቲ ስነምግባራውን ጭውነታውን ድራኽታት ብኣሉታዊ ባህርያት ተግብሊሉ ፈጹሙ ይጠፍእ እሞ፡ ነቲ ሓቂ ኣበይ ከም እትረኽቦ ይጠፍአካ። ስነምግባር ብእተፈላለየ መገድታት ይትርጎም (moral relativism)፡ ናይ መንግስታት ፖሊሲታት፡ ብመጠን ናይቲ ዝኸስቦ ረብሓታት ይምዘን። ንግዲ፡ ብስርቅን ብብልሽውናን ይዕብለል። ጅዮፖለቲካዊ ፖሊሲታት ንምውናን ሓይልን ንዋትን እምበር ንስቓይን ንውርደትን ወድሰብ ኣብ ግምት ከየእተወ ንጥፈታቱ ይቐጽል። ኣብ ልዕልዚ፡ ሃይማኖት መሳርሒ ፖለቲካን መጋበሪ መስፋሕፋሕትን ብምዃን፡ ንሰውራዊ ኣተሓሳስባ ይቐትሎ፡ ንህየሳዊ ስነመነት የዕንዎ፡ ኣብ ክንድኡ ድማ ናይ ተምበርካኸነትን ናይ ድንቅርናን ናይ ማሪታዊ ኣምልኸን ሕልክስናን ብምስፋን ንሓርነት ህዝብን ንምዕባላ ሃገርን ይሃስዮን ይጎድኡን።

ኣብዚ ሞራላዊ ተዛማድነት (moral relativism) ሰፊኑሉ ዘሎ ዘመን፡ ስርቂ ከም ንግዳዊ ክኢላነት፡ ቅትለት ከም ጸጥታዊ ግዴታ፡ ብልሽውና ከም ዲፕሎማሲያዊ ኣገባብ፡ ሓሶት ከም ፖለቲካዊ ሜላ፡ ወረራ ከም ምድሓን ሃገር፡ ሃገር ምሻጥ ከም ዞባዊ ምትሕብባር፡ ጥልመት ከም ሃገራዊ ረብሓን ዲፕሎማሲያዊ ሽጣራን ወዘተ. ኮይኑ ይውሰድ ስለ ዘሎ፡ ዓለም ናበይ ገጸ ትኸይድ ከም ዘላ ንምፍላጥ ዘሸግር ኣይኮነን። እቲ ሕማም፡ ኣብቲ ኣብ መንጎ ሰባት ኪፈርድን ኪዳንይን ተባሂሉ እተመስረት ዓለምለኻዊ ትካል ከይተረፈ ኣትዩ ኣሎ። ው.ሕ.መ፡ ከተዓርቕ ዝግባኦ፡ ኪሸፋፍን፣ ዓገብ ኪብል ዚግባኦ፡ ስቕ ኪብል፣ ንህዝቢ ዓለም ኣብ ክንዲ ዘገልግል፡ ንሓያላን ሃገራት ኪምብርከኸ፣ ኣባላቱ ንውጽዓት ኣብ ክንዲ ዚረድኡ፡ ኪዕምጹን ኪዘርፉን ይረአዩ ኣለዉ። ካብዚ ሓሊፉ ድማ፡ ነተን ንህዝብን ዚገፍፍን፡ ነተን ንህዝብን ዚሕብሕቡን ንኹለን ከም ሓደ ጌርካ ናይ ምውሳድ ኣገባባት ኪተኣታቶ ይረእኦ ኣሎ። ኣብዚ፡ እቲ እኩይ ካብቲ ጥዑይ፡ እቲ ዘራፊ ካብቲ ወሃቢ፡ እቲ ዓማጺ ካብቲ ሓብሓቢ ተፈልዩ ዘይረአየሉ ግዜዚ፡ ዓለምና ኣብቲ ናይ ፋሉላዊ መድረኽ (anarchy or nihilism) ትኣቱ ዘላ ትመስል።

ብሓጺሩ፡ ናይ ሞራል ቡሶላ ወይ ኮምፓስ ዘይብላ ዓለም፡ ናብ ናይ ምጽናት ጉዕዞ ትኸይድ ከም ዘላ ክንግረሃሉ ዘይብልና ጉዳይ እዩ። ኣብዚ ዘመንዚ፡ ሃገራት ዘይኮናስ፡ ዓለም ብምልእታ እውን ምድሓን ዘድልያ ግዳይ እያ ኮይና ዘላ። እቲ ምድሓና ግን ካብ ልዕሉ-ተፈጥሮኣውን ማሪታውን ሕልማውን ሸነኽ ዘይኮነስ፡ ካብቲ ናይ ምሕሳብን ምትንታንን ኣእምሮ እተዓደለ ሰብ እዩ ኪመጽእ ዚኸእል። እምበኣር፡ ኣብዚ ከምዚኣ ዝበለት ዓለም እያ ኤርትራ ሃገራና ኣብዚ እዋንዚ ትርከብ ዘላ። ክንረድኦ እንኸእል ድማ ካልኣት ዘይኮነስ ንሕና ዜጋታታ

ጥራይ ኢና። እቲ ዕድል ተዋሂቡና ኣሎ። ሓንሳእ ምስ ሓለፈ ድማ ካልኣይ ግዜ ኪመጽእ ዘለዎ ተኸእሎ ኣዚዩ ጸቢብ እዩ። መርገም ነይሩና እዩ። ምጻታት እዩ። ተጻሒፉና እዩ ወዘተ. ምባል፡ ናይ ሰነፋትን ተስፋ ቆረጽትን ሓለምትን ኣተሓሳስባን ኣመለኻኸታን እዩ።

ኩሉ ኤርትራዊ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ይኹን ኣብ ወጻኢ፡ በብዓቕሙ እንተ ደኣ ተቐሊሱ፡ ኣብ ሰልፍታትን ኣብ ንፍትሒ ዚምልከት ጥርግንን ኣብ ናይ ዘተ ዓውድታትን ብምስታፍ ድማ ገንዘቡን ጉልበቱን እንተ ደኣ ወፊዩ፡ እቲ ሃገር ናይ ምድሓን ዕድላት እናዓበዩ ኪኸይድ ይኸእል እዩ። ገለ ሕግም ኣሎ፡ ደረጃታት ዘለዎ። ኣብቲ ቀዳማይ ደረጃኡ ኸሎ እንተ ዘይሓከምካዮ፡ ኣብቲ ካልኣይ ደረጃ ምስ በጽሖ፡ እቲ ናይ ምሕዋይ ተኸእሎታት እናማህመነ እዩ ዚኸይድ። ኣብቲ ሳልሳይ ወይ ራብዓይ ደረጃ ምስ በጽሖ ግን፡ ዝኾነ ዓይነት መድሃኒት ሂብካዮ ወይ ዝኾነ ዓይነት መጥባሕቲ ጌርካሉ፡ ኣይሰምዕን እዩ። ብድሕሪኡ ምንም ዚግበር የልቦን። ብዛዕባቲ ብምድንጓይካ ምክንያት፡ ንኸንቱ ዘጥፋእካዮ ገንዘብን፡ ብዛዕባቲ ንብላሽ ዘህለኸካዮ ጉልበትን እናሓሰብካ ኢኻ ደኒንካ ከተስቆርቀኑር እትጅምር!!

ኣማኒኤል ሳሕለ

ድምጺ ሰላምን ደሞክራሲን ኤርትራ

19-10-2018